

**ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

**GEOGRAPHY, CARTOGRAPHY, GEOGRAPHIC EDUCATION:
HISTORY, METHODOLOGY AND PRACTICE**

**ГЕОГРАФИЯ, КАРТОГРАФИЯ, ГЕОГРАФИЧЕСКОЕ ОБРАЗОВАНИЕ:
ИСТОРИЯ, МЕТОДОЛОГИЯ, ПРАКТИКА**

Міністерство освіти і науки України
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Географічний факультет
Кафедра географії України та регіоналістики
Чернівецький відділ Українського географічного товариства

ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА: ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
ПРИСВЯЧЕНОЇ 25-РІЧЧЮ СТВОРЕННЯ КАФЕДРИ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ
ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ І 80-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ
ПРОФЕСОРА ЯРОСЛАВА ЖУПАНСЬКОГО
(м. Чернівці, 9-11 жовтня 2014 р.)

ЧЕРНІВЦІ
Видавничий дім
«РОДОВІД»
2014

УДК: 91+528.9+[37.016:91](477)(08)

Г 353

ББК 26.829(4Укр)+26.17(4Укр)+65.049(4Укр)

Редакційна колегія: д.е.н., проф. Я.Б.Олійник, д.г.н., проф. Л.Г.Руденко,
д.г.н., проф. О.Г. Топчієв, д.г.н., проф. В.П. Руденко, д.г.н., проф. Г.І. Денисик,
д.г.н., проф. О.В. Заставецька, д.г.н., проф. М.С. Дністрянський, д.г.н., проф. В.О.Джаман,
д.г.н., проф. В.П. Круль, д.г.н., проф. П.О. Сухий, д.г.н., проф. К.Й. Кілінська,
д.г.н., проф. Ю.С. Ющенко, к.г.н., доц. М.Д. Заячук, к.г.н., доц. І.І. Костащук,
к.г.н., доц. Н.В. Заблотовська

Адреса редакційної колегії: Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, географічний факультет, вул. М. Коцюбинського, 2, корп. 4, м. Чернівці, 58012, тел. (0372) 58-48-47, e-mail: geoukrchnu@ukr.net

Г 353

Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Чернівці, 9-11 жовтня 2014 р.) – Чернівці: Видавничий дім «Родовід», 2014. – 296 с.

У збірнику представлено матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Географія, картографія, географічна освіта: історія, методологія, практика», які присвячені дослідженню актуальних питань сучасної географічної науки та картографії, особливостей викладання географічних дисциплін у ВНЗ та ЗНЗ.

Тексти представлено у авторській редакції. Автори несуть повну відповідальність за зміст доповідей, а також добір, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

УДК: 91+528.9+[37.016:91](477)(08)

ББК 26.829(4Укр)+26.17(4Укр)+65.049(4Укр)

© Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
© Видавничий дім «РОДОВІД»

Григор'єва Г.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗМІЩЕННЯ НАСЕЛЕНИХ ПУНКТІВ ЗА ПОХИЛОМ СХИЛІВ У ПІВНІЧНІЙ БЕССАРАБІЇ ..	102
Грицевич В.С. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО КАРТОГРАФУВАННЯ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ЗНАНЬ	104
Боднарєнко Е.Л., Дарчук К. В., Березка І. С., Смірнов Я. В., Лупол М. М. СТРУКТУРА, РОЗПОДІЛ І ВИКОРИСТАННЯ ЗАБУДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	105
Джаман В.О., Ковбас І.В., ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ СУБУРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ ТИСМЕНИЦЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	107
Добровольська С.Я. РОЗМІЩЕННЯ ПОСЕЛЕНЬ ЗА ТЕРАСАМИ У ДНІСТЕРСЬКОМУ КАНЬЙОНІ	108
Добровольська Н.В., Кандиба Ю.І. ПРОСТОРОВО-ЧАСОВІ ОСОБЛИВОСТІ ВНЕСЕННЯ ДОБРИВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ	108
Зиблотовська Н.В. ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТОК КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОЇ МІЖРАЙОННОЇ СИСТЕМИ РОЗСЕЛЕННЯ	111
Задворний С. І. ТЕРИТОРІАЛЬНА ІДЕНТИЧНІСТЬ НАСЕЛЕННЯ ХМЕЛЬНИЦЬКОЇ ОБЛАСТІ ЯК ФАКТОР РОЗВИТКУ КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ	112
Заставецька О.В., Заставецька Л.Б. ЦЕНТРАЛЬНО-ПЕРИФЕРІЙНІ ВІДНОСИНИ У СИСТЕМАХ РОЗСЕЛЕННЯ	114
Заставецький Т.Б. ГЕОУРБАНИСТИКА ЯК НОВИЙ ЕТАП У РОЗВИТКУ ГЕОГРАФІЇ МІСТ В УКРАЇНІ.....	115
Заячук М.Д. ЗЕМЕЛЬНІ РЕСУРСИ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ УКРАЇНИ	117
Зеленчук В.Р. ТОРГІВЛЯ ТА РЕСТОРАННЕ ГОСПОДАРСТВО В ВІННИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ	119
Клойко Т.І. ІСТОРИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПРИМІСЬКОЇ ЗОНИ м. КИСВА.....	121
Кобилін П.О. ПРОСТОРОВО-ЧАСЛОВИЙ АНАЛІЗ СОЦІАЛЬНОЇ ІНФРАСТРУКТУРИ ХАРКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ЗА ПОКАЗНИКАМИ РОЗВИТКУ РАЙОННИХ СОЦІОГЕОСИСТЕМ	123
Козловська Н.А. ГОСПОДАРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ І ЗАЙНЯТІСТЬ НАСЕЛЕННЯ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ КИЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ У ЗВ'ЯЗКУ З ВПЛИВОМ СТОЛИЦІ.....	124
Корнус А.О. ТРАНСФОРМАЦІЯ РЕГІОНАЛЬНИХ СОЦІОГЕОСИСТЕМ ЯК ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ	125
Косташук І.І., Білоус Ю.О. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ЧИННИКИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ЯКІСТЬ ЗНАНЬ УЧНІВ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ)	127

розробленим є картографування інформації про геофункціональність у вигляді різноманітних карт функціонального зонування території.

Вивчення знань про геопозиційність може базуватися на застосуванні нового науково-практичного напрямку – Інтелектуального Аналізу Даних (ІАД). Цей напрямок полягає в пошуку неочевидних, нетривіальних, прихованих, але об'єктивних та корисних закономірностей у великих базах даних, виявленні та видобутку з них знань. Інтелектуальний аналіз даних спрямований на те, щоб на основі масиву спостережень отримати змістовні знання. Масив спостережень, як правило, має вигляд сукупності статистичних таблиць, у кожній з яких подані значення певних показників у розрізі територіальних елементів. Такий масив є, за своєю суттю, географічним, однак він містить голі числові дані і в ньому не видно безпосередньо змістовних зв'язків між показниками.

Одним із методів Інтелектуального Аналізу Даних, який дає змогу безпосередньо отримувати знання, є *метод асоціацій*. Він полягає у знаходженні закономірностей між пов'язаними фактами в базі даних. Для цього методу формують спеціальну *транзакційну* базу даних, у якій записані транзакції, тобто факти, що спільно спостерігаються. У результаті застосування методу асоціацій формується набір асоціативних правил, які мають вигляд імплікацій, тобто є висловлюваннями про інформацію. Отже, кожне асоціативне правило є фрагментом отриманого знання.

У загальному випадку фрагмент знання про локальну геореляційність виглядає так: якщо суспільно-географічний об'єкт знаходиться в певному географічному місці, то він є учасником деякого визначеного суспільно-географічного зв'язку. Картографування комплексу таких знань полягає в зображенні цих географічних місць, а також поля зв'язків суспільно-географічного об'єкта.

У загальному випадку фрагмент знання про геоінтегрованість виглядає так: якщо суспільно-географічний об'єкт знаходиться в певному географічному місці, то він через зв'язки утворює інтеграційне «гніздо» з іншими визначеними суспільно-географічними об'єктами. Картографування комплексу таких знань полягає в зображенні відповідних місць, об'єктів, та їхніх інтеграцій.

Список літератури.

1. Дюк В., Самойленко А. Data Mining: учебный курс. - СПб: Питер, 2001. -368 с.
2. Макленнен Дж., Танг Чж., Криват Б. Microsoft SQL Server 2008: Data Mining – интеллектуальный анализ данных: Пер. з англ. – Санкт-Петербург: БХВ-Петербург, 2009.
3. Шаблій О.І. Основи суспільної географії / О.І.Шаблій – Вид. центр ЛНУ ім. І.Франка. – Львів, 2011. – 296 с.

СТРУКТУРА, РОЗПОДІЛ І ВИКОРИСТАННЯ ЗАБУДОВАНИХ ЗЕМЕЛЬ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Боднаренко Е.Л

доктор географічних наук, професор

Київський національний університет ім. Тараса Шевченка

Дарчук К. В. *, Березка І. С. **,

Смірнов Я. В. ***, Лупол М. М. ****

*к. геогр. н., асистент кафедри ГКУТ, dky_1984@ukr.net

**доцент кафедри ГКУТ isberezka@ukr.net

***асистент кафедри ГКУТ sl.smirnow@gmail.com

****фахівець кафедри ГКУТ

Чернівецький національний університет ім. Юрія Федьковича

Земельні ресурси регіонів займають важливу роль у житті та господарській діяльності населення, оскільки виступають основним засобом виробничої діяльності в сільському й лісовому господарствах і просторовим базисом для всіх інших видів виробництва. Варто зазначити, що з-поміж інших, забудовані землі є однією із найскладніших і водночас інтенсивно зростаючих категорій у структурі землекористування, що пов'язано із суспільними потребами в містобудуванні, спорудженні гідротехнічних споруд, підприємств та інших об'єктів.

Загальна площа Івано-Франківської області станом на 1.01.2014 року становила 1 392,8 тис. га (2,4 % території України). Аналіз використання земельного фонду свідчить про переважання

сільськогосподарського та лісогосподарського природокористування із-поміж інших видів. Так, на землі сільськогосподарського призначення припадає 646,4 тис. га, або 46,4 % від загалу. Землі лісогосподарського призначення займають друге місце у структурі землекористування досліджуваної території, на які відведено 636,4 тис. га (45,7 %). Під забудованими землями зайнято 60,9 тис. га (4,4 %, що на 0,3 % вище за значення пересічнодержавного показника), а на землі під водними об'єктами припадає 24,6 тис. га (1,7 %).

У регіоні спостерігаються суттєві територіальні відмінності у показниках забудованості. До найбільш забудованих належать території міст Калуша (49,2 %), Івано-Франківська (48,6 %) та Коломиї (36,8 %). У розрізі адміністративних районів значення частки коливаються в межах від 1,1 % у Верховинському до 6,3 % у Снятинському районах, що зумовлено значною диференціацією природно-економічних умов у межах регіону дослідження.

Актуальним при висвітленні сучасного стану та змін у земельному фонді є дослідження територіальної диференціації забудованої території саме на низовому адміністративному мікрорівні (міські, селищні та сільські ради). Чітка загальна тенденція до збільшення забудованості території в області простежується з периферійних північно-східних та південно-західних її частин (значення даного показника на території 16 місцевих рад (18,2 % площі території області) становить менше 1,0 %) до основних транспортних магістралей та адміністративних центрів Прикарпаття (із значеннями даного показника від 6,4 % у Делятинській селищній раді Надвірнянського району до 72,5 % у обласному центрі, що включає в межах даного інтервалу території 110 місцевих рад, або 14,4 % площі області).

Важливе місце при вивченні особливостей використання забудованих земель має дослідження існуючої компонентної структури зазначеного виду землекористування. Так, найбільшу площу з-поміж усіх забудованих земель займають території зайняті об'єктами технічної інфраструктури, їх площа – 23,4 тис. га, або ж 38,5 % до загалу. В розрізі адміністративних районів найбільша частка земель зайнятих об'єктами технічної інфраструктури притаманна Калуському (56,1 %), Верховинському (55,6 %) та Галицькому (55,5 %) районам, а найменша – території Яремчанської (20,8 %) та Івано-Франківської (24,1 %) міських рад, а також містам Коломиї (14,1 %) й Калушу (12,0 %). Незначна частка земель цієї підкатегорії в межах міст обласного підпорядкування пов'язана з домінуванням інших забудованих земель, а саме під житлово-громадською та промисловою забудовою.

Ділянки під житловою забудовою посідають провідні місця в структурі забудованих земель, зазвичай характеризуючи забудованість території. При пересічнообласному показнику частки 27,1 % у Тлумачькому та Косівському районах її значення складає 38,8 % та 37,8 % відповідно. Найменша частка земель під житловою забудовою притаманна гірським та передгірським районам області, а саме Долинському (14,5 %) та Верховинському (15,6 %). В усіх регіонах області з-поміж об'єктів житлової забудови (окрім м. Івано-Франківська) у структурі забудованих земель переважають ділянки, зайняті в основному одно- та двоповерховою забудовою, на яку припадає 92,6 % (15,3 тис. га) від загальної площі зайнятих даним видом земель. У тринадцяти адміністративних районах показники частки земель під одно- та двоповерховою забудовою перевищують значення пересічного по області.

Загальна площа земельних ділянок, що знаходяться під багатоповерховою забудовою, складає 1 214,6 га (7,4 %). Основні масиви цього виду земель знаходяться на територіях, що належать до Івано-Франківської – 58,3 % (756,3 га), Коломиї – 21,0 % (45,1 га) та Калуської – 14,7 % (90,1 га) міських рад. Із-поміж адміністративних районів найбільші значення їх частки у Долинському – 7,8 % (92,2 га), Надвірнянському – 6,3 % (93,7 га) та Галицькому – 5,6 % (94,4 га) районах. Зазначимо при цьому, що найбільші значення частки земель, відведених під громадську забудову, як категорії, дотичної до житлової, характерні для Долинського (27,4 %) та Рогатинського (23,2 %) адміністративних районів.

Третім видом забудованих земель за значеннями показника зайнятої площі (8,8 тис. га, 14,5 %) є території зайняті промисловими об'єктами та кар'єрами. Цій категорії притаманне строкате поширення, із найбільшим значенням частки даних земель на території Болехівської (28,2 %) міської ради, у Долинському (23,7 %) та Надвірнянському (20,3 %) адміністративних районах, що пов'язано із зосередженням тут підприємств видобувної промисловості, а найменша частка цього виду забудованих земель властива гірським районам.

На всі інші забудовані землі припадає менше 5,0 тис. га (7,0 %), які представлені не значними осередками територій, зайнятих під поточним будівництвом, гідропорудами тощо.

Отже, проведене дослідження компонентної структури забудованих земель території Івано-Франківської області, дає можливість стверджувати, що навіть у межах обласного регіону з невеликим

рівнем урбанізації ця категорія земель є однією із найскладніших у структурі сучасного землекористування.

ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО СТАНОВИЩА СІЛЬСЬКИХ ПОСЕЛЕНЬ СУБУРБАНІЗОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ (НА ПРИКЛАДІ ТИСМЕНИЦЬКОГО РАЙОНУ ІВАНО-ФРАНКІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ)

Джаман В.О.,

доктор географічних наук, професор,

Ковбас І.В.,

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича

vasyl_dzhaman@ukr.net i.kovbas@chnu.edu.ua

На сучасному етапі тягар перехідного періоду несе більша частина суспільства, але найбільше відчуває його сільська місцевість. І якщо явища депопуляції й деградації спочатку охопили тільки малі села і периферійні сільські території, то з часом вони розширили і поглибили сферу свого впливу на середні та великі сільські поселення і охоплюють все більші сільські простори.

Детальніше проблеми соціально-економічного становища сільських поселень в перехідний період розглянемо на прикладі субурбанізованого Тисменицького району, в центрі якого розміщене велике місто – обласний центр Івано-Франківськ. Середня людність села – 1443 особи (станом 01.01.2005 р.), що на 36,8% більше за пересічно обласний показник (1055 осіб) і у 3,2 рази більше за середню людність сільських поселень у периферійному Рогатинському районі (452 особи), з яким має подібні фізико-географічні умови. Великих сіл (з людністю понад 1 тис. осіб) у Тисменицькому районі – 29, що складає 60,4% від загальної їх кількості й значно перевищує аналогічний показник Рогатинського району (8,0%). Ще 10 сіл (20,8%) належать до групи середніх і тільки 9 сільських населених пунктів (18,8%) мають людність менше 500 осіб – малі села, тоді як у периферійному Рогатинському районі малих і дрібних сіл 62,1%. Отже, особливості суспільно-географічного положення території Тисменицького району (зокрема «центризм» і розташування в субурбанізованій смузі інтенсивного впливу великого міста) значною мірою визначили «характер» сільського розселення і поселенський потенціал.

Демографічна ситуація сільського населення Тисменицького району характеризується наступними показниками: 1) впродовж 1996-2004 років у селах народилося 6158 дітей, померло 8572 особи, природне зменшення склало 2414 осіб, або – 3,9% щорічно за цей період; 2) депопуляція охопила 43 сільські населені пункти – 89,6% (для порівняння, у периферійному Рогатинському районі – 95,4%); 3) показники природного руху населення диференційовані за людністю поселень: а) народжуваність у великих селах становила 10,0‰, у середніх – 9,6‰, у малих – 7,9‰; б) смертність у великих селах складала 13,1‰, у середніх – 17,2‰, у малих – 20,8‰; в) депопуляція: у великих селах – 3,1‰, у середніх – 7,6‰, у малих – 12,9‰ [2, с. 10-19].

Важливим чинником матеріального забезпечення населення виступає рівень зайнятості. На початок 2005 року 20,9 тис. сільських жителів Тисменицького району (51,9% осіб працездатного віку) працювали в установах, організаціях та підприємствах різних форм власності, це на 22,8% менше порівняно з даними обстеження 1996 року (для порівняння, зниження зайнятості у периферійних районах становило: в Рогатинському – на 46,4%, у Городенківському – на 47,4%, у Тлумацькому – на 67,2%) [1, с. 45]. Переважна більшість із числа зайнятих (74,5%) працювали за межами свого населеного пункту – переважно в Івано-Франківську. Наявність великого міста і робочих місць у ньому забезпечує бажання працювати на «місці» – 95% селян Тисменицького району, які працюють за межами свого населеного пункту, знайшли місце роботи поруч і тільки 4,7% – працюють в Україні за межами своєї області, а 0,3% – за кордоном. У периферійних районах (віддалених від великих і середніх міст) ускладнені можливості працевлаштування поблизу місця проживання, тому 36,5% селян Городенківського району, які працюють за межами свого населеного пункту, знайшли заробіток за кордоном, ще 11,2% - в інших регіонах України (за межами Івано-Франківської області). Отже, близькість Тисменицького району до обласного центру – значний фактор можливості працевлаштування.

Загальна кількість зайнятих, що працюють за місцем проживання, склала тільки 5334 особи, з них у сільському господарстві – 20,8%, різних галузях промисловості – 21,0%, освіти – 19,1%,

Наукове видання

**ГЕОГРАФІЯ, КАРТОГРАФІЯ, ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА:
ІСТОРІЯ, МЕТОДОЛОГІЯ, ПРАКТИКА**

МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ ПРИСВЯЧЕНОЇ 25-РІЧЧЮ
СТВОРЕННЯ КАФЕДРИ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ ТА РЕГІОНАЛІСТИКИ І 80-РІЧЧЮ З ДНЯ
НАРОДЖЕННЯ ПРОФЕСОРА ЯРОСЛАВА ЖУПАНСЬКОГО
(Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, кафедра географії України та
регіоналістики, м. Чернівці, 9-11 жовтня 2014 р.)

Українською, англійською та російською мовами

Відповідальний за випуск:

д.г.н., проф. Джаман В.О.

Комп'ютерна верстка:

к.г.н., доц. Костащук І.І.

магістрант Білоус Ю.О.

Дизайн обкладинки:

к.г.н., доц. Заблотовська Н.В.

Підписано до друку 18.09.2014 р. Формат 60x84/8

Наклад 200 прим.

Видавничий дім «Родовід»

Україна, 58000, м. Чернівці, Чернівецька обл.,

вул. Заводська, 26, а

Свідоцтво про державну реєстрацію

ДК №3784 від 14.05.2010 р.

Друк ПП Валь І.Д.